

НОВИНАРСТВОТО ВО ПРЕТПРИЈАТИЈАТА ВО ШТИП – ПОДЕМИ И ПАДОВИ

Апстракт: Трудот пред се е истражувачки и се фокусира на истражување на хронолошкиот развој на новинарство во претпријатијата во периодот на социјализмот преку анализа и истражување на појавата на шест весници во исто толку работни организации (претпријатија) во Штип. Во рамките на трудот го детерминираме поимот и теоретската дефиниција на новинарството во претпријатијата. Исто така, во трудот се осврнуваме на појавата, развојот и опстојувањето на весниците во претпријатијата, односно на нивните подеми и падови. За таа цел, го анализираме концептот, уредувачката политика, персоналниот состав на редакциите, но и на нивната улога во информирањето на вработените, како и нивната едукативна функција во однос вклучувањето на вработените во процесот на самоуправувањето и донесувањето на важни одлуки за развојот на своите претпријатија.

Клучни зборови: новинарство, весници, претпријатие, социјализам, самоуправување.

МАЈНОШЕВ Андон²

JOURNALISM IN ENTERPRISES IN STIP - RISE AND FALL

Abstract: The paper is primarily exploratory and focuses on researching the chronological development of journalism in enterprises during the socialist period through analysis and research into the emergence of six newspapers in the same number of work organizations (enterprises) in Shtip. Within the framework of the paper, we determine the concept and theoretical definition of journalism in enterprises. Also, in the paper, we analyzed the concept, editorial policy, personel composition of the editorial offices, but also their role in informing employess, as well as their educational function in terms of involving employees in the process of self-management and making important decisions for the development of their enterprises.

Keywords: journalism, newspapers, working collective, socialism, self-management.

Вовед

Досега ниту еден автор не направил темелно истражување за развојот на новинарство во работните организации во Штип. Ова е прво истражување на оваа тема и ги опфаќа појавата, развојот и опстојувањето на медиумите во период од шест децении. Појавата и развојот на медиумите (весниците) во работните организации во Штип се одвивал систематски и со различна динамика.

Период којшто е предмет на анализа е 1945-2004 година и опфаќа два различни општествено-политички система. Првиот период од 1945-1990 година е периодот на социјализмот, а вториот е периодот по 1991 кој е познат како повеќепартиски систем или политички плурализам.

Идејата да се напише овој труд за хронолошкиот развој на весници во претпријатијата во Штип се роди одамна. Тоа беше диктирано од желбата да се остави

¹ Редовен професор на Правен факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип; andon.majhosev@ugd.edu.mk

² Full professor at Faculty of Law, University of Goce Delcev - Stip; andon.majhosev@ugd.edu.mk

барем мала трага дека тие постоеле и опстојувале со подеми и падови. За реализација на идејата, собиравме податоци, информации, весници, но, и извршивме бројни разговори со речиси сите новинари од работните колективи во Штип. Собирајќи камче по камче, некако успеавме сите расфрлани камчиња да ги средиме за да на крајот го составиме мозаикот на медиумскиот пејзаж во работните организации (претпријатија) во Штип. Во составувањето на мозаикот прелиставме неколку илјади страници на 15 весници, списанија, магазини и подлистоци, а воедно консултиравме и голем број новинари кои биле дел од редакЦИИ на весниците.

Основна цел на трудот е да се оформи база на податоци за сите печатени медиуми во претпријатијата кои биле издавани во Штип што ќе можат да се најдат на едно место. Во пишувањето на трудот се појавија концептуални дилеми за аспектите на истражувањето. Се определивме за таков концепт според кој фокусот го ставивме на хронологијата, концептот на медиумот, персоналниот состав, информативните содржини, временското опстојување и др. Преку прикажувањето на активностите на медиумите и новинарите во Штип во еден подолг временски период, всушност, ние оставаме неизбришлива трага на професијата, која имаше прекрасни моменти во својот развој, но и падови.

Градот Штип е најважен административен, политички, економски, образовен, здравствен и културен центар во источниот дел на Република Македонија. Општественото значење на градот, како и динамиката на настаните што се случуваа во него, наметна потреба од основање на медиуми за информирање на граѓаните за сите настани во општината. За таа цел, во Штип беа основани повеќе весници, кои во трудот ќе ги претставиме пошироко. На медиумската сцена сукцесивно се појавија шест фабрички весници кои оставија непроценлив пишан материјал за развојот на самите претпријатија, но и за новинарството во Штип. Сите, на свој начин се своевидни чувари на институционалната и колективната меморија на сите случувања во нив, но и во градот.

Како регионален центар, Штип важи за град што имал развиен систем на информирање.

Нова димензија во развојот на медиумите и новинарството во градот даде и Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип, во кој студираат над осум илјади студенти. Универзитетот преку студиската програма по Медиумски студии и односи со јавноста на Правниот факултет има важна улога во едуцирањето на кадри од областа на новинарството. Исто така, во рамките на институцијата постојат неколку медиуми: Универзитетското радио УГД ФМ, Универзитетската интерна телевизија, Студентско ехо, во кои студентите ја искажуваат својата креативност и обавуваат практичната настава.

Методологија на истражувањето

Овој труд претставува истражувачка сторија/приказна за појавата, развојот и временското опстојување на печатените медиуми (весници) и новинарство во претпријатијата во Штип. Истражувањето го опфаќа периодот 1945-2024 година во кој опстојуваа два сосема различни општествено-политички и идеолошки системи. Притоа, не навлегуваме подлабоко во причините за згаснувањето на овој вид медиуми.

Основна цел на нашето истражување е да дојдеме до конкретни податоци за појавата, развојот и временското опстојување на печатените медиуми во претпријатијата во Штип во периодот 1945-2024 година, за концептот на медиумот, уредувањето, информативните содржини, техничкото уредување, кадровската екипираност и сл.

Методи и техники на истражување. Во нашето истражување применивме повеќе истражувачки методи и техники кои соодветствуваат на предметот на истражување. Го

применивме историскиот метод, анализа на содржина на повеќе документи (весници, книги, текстови, меѓународни правни инструменти, национални правни акти и сл.), како и истражувачката техника интервју. Беа интервјуирани уредници, новинари, соработници на медиумите, членови на издавачки совети, технички уредници и сл. од сите медиуми на прашања поврзани со нашиот предмет на истражување. Вкупно беа интервјуирани 20 уредници, 10 новинари и 10 медиумски работници (фотографи, членови на редакцијата и др.).

Резултатите од истражувањето се претставени текстуално во дескриптивна/наративна форма во рамките на текстот.

Развојни периоди на новинарството во претпријатијата

Новинарството во претпријатијата е феномен на социјализмот. Развојот на печатените медиуми (весници), како и новинарство во претпријатијата во Штип опфаќа два периода. Првиот е периодот 1945-1990 познат уште како социјализам и вториот период е по 1991 година во кој РМ стана самостојна и независна држава.

Првиот период (1945-1990) е тесно поврзан со развојот на социјализмот како облик на политички систем. Развојниот пат на социјализмот во Македонија се одвивал во две фази. Првата развојна фаза е административниот социјализам (1945-1950), а втората е самоуправниот социјализам (1950-1990). Социјализмот како државно уредување и облик на политичка организација во која државата имала потреба од информирање на граѓаните за развојот на социјалистичките односи и пропагирање на социјалистичката идеологија, демократија и нејзините основни вредности. Новата социјалистичка власт имала потреба од поддршка во процесот на нејзиното стабилизирање и зацврстување. Власта, поддршката на своите политики ја обезбедувала и преку медиумите. Комунистичката партија, односно СКМ, заедно со другите прогресивни општествено-политички сили во градот имале многу важна улога во основањето на медиумите.

Важно место во системот на информирањето на граѓаните и работните луѓе во претпријатијата имале печатените медиуми (весници) кои излегувале во шест претпријатија („Македонка“, „Астибо“, „Црвена Свезда“, „Макпромет“, „Медицински центар“ и „Исток-транс“). Иако, весниците во претпријатијата беа наменети само за вработените од соодветната работна средина, тие беа читани и од вработените од другите претпријатија и членовите на нивните семејства.

Во помалите работни колективи во Штип каде што немаше информативни гласила, вработените правото на информирање го остваруваа во рамките на фабричките весници кои излегуваа во повисоките облици на здружување на трудот и средствата кои имале седиште во друг град, најчесто во Скопје. Таков е примерот со „Селена“, „Југотутун“, МЗТ „Метална“ – Штип, „Агроалумина“, ТП „Политекс“, „Прогрес-инженеринг“, ГП „Пелагонија“ – Штип, ГП „Бетон“ и др.

Поим и дефиниција на новинарството во претпријатијата

Новинарството во претпријатијата се среќава и под други називи. Овој вид новинарство се среќава и под називот претпријатиско или фабричко новинарство. Претпријатиското новинарство е специфичен вид на информирање кое настанало во работните организации (фабриките, претпријатијата). Исто така, овој вид новинарство се среќава и под други називи: работничко, самоуправно или синдикално новинарство. Некои го етикетираат како ангажирано новинарство кое е во служба на раководствата во претпријатието и партиската организација кој делувала во рамките на претпријатието.

Теоретичарите и практичарите на новинарството сметаат дека овој вид новинарство припаѓа на т.н. реал-социјалистичко новинарство кое се темели на

идеологијата на владејачката партија. Информирањето во претпријатијата е дел од целокупниот систем на информирање, односно е потсистем на системот на јавното информирање во општеството.

Во поголемите претпријатија се издавале весници преку кои вработените се информирале за деловните резултати на своето претпријатие, но и за други случувања во претпријатието и градот. Беше незамисливо некое поголемо претпријатие да нема свој весник. Во 1972 година, општествено-политичкото раководство во Штип заведе став дека секое претпријатие во градот со над илјада вработени треба да има свој печатен медиум. Весниците во претпријатијата претежно ги обработувале прашањата на таа организација (материјално-финансиското работење, инвестиционата активност, стандардот на вработените, одлуките на надлежните органи, како и поширокото општествено, културно, спортско живеење на вработените. Освен тоа, весникот во претпријатијата може да се искористи како простор за пројавување на размислите на вработените за општи, или за пошироки теми и дилеми.

Новинарството во претпријатијата било многу важен мост помеѓу раководството и вработените во работните колективи, од една страна, но, и помеѓу претпријатието и институциите во општината и државата. Исто така, весниците во претпријатијата биле мост на соработка помеѓу редакција на весникот и редакциите на општинските и републичките традиционални медиуми.

Родното место на новинарство во претпријатијата е самото претпријатие, а носители на неговиот развој биле редакциите и вработените новинари во нив.

Новинарство во претпријатијата функционираше врз принципот на двојна хиерархија. Прва линија на одговорност е одговорноста на новинарите пред уредникот, а втора линија на одговорност е пред раководителот на секторот/одделението каде организационо припаѓал весникот.

Новинарство во претпријатијата во Македонија се појавило во педесеттите години од минатиот век и траело скоро шест децении. Весниците во претпријатијата одиграле многу важна улога во севкупниот развој на медиумите и новинарството во Штип. Станува збор за специфичен вид новинарство кое настанало, се развивало и опстојувало во рамките на социјалистичките претпријатија. Растот, развојот и колапсот на овој вид новинарство е во корелација со растот, развојот и финансискиот колапс на претпријатието.

Во теоријата не постои општо прифатена дефиниција за претпријатиското новинарството. Генерално сите обиди за дефинирање на овој вид новинарство се совпаѓаат со општата дефиниција на новинарството. При дефинирањето на претпријатиското новинарство ќе појдеме од општата дефиниција за новинарство и врз основа на неа ќе ја изведеме и дефиницијата за претпријатиското новинарство.

Новинарството е процес на постојано создавање (креирање) на новинарски производи (содржини) комуникациски, комуникабилни пораки за мноштво луѓе, претворање идеи во организациони облици (пишувани текстови, изговорени реченици, насликани ситуации) погодни за пренесување преку средствата за масовно комуницирање кои се приемливи и примени од голем број луѓе наречени публика, јавност..., која по својот состав е хетерогена, распространета во просторот која е поврзана со едно определено средство за масовно комуницирање. Врз основа на ова дефиниција новинарство во претпријатијата можеме да го дефинираме како процес на создавање на новинарски содржини (текстови) кои се наменети за информирање на специфична целна група-вработените во претпријатијата за настаните и случувањата во конкретната работна средина (работна организација).

Основна функција на новинарство во работните организации е да ги информира вработените за најважните случувања во работните колективи за производно-финансиските резултати, општествено-политичкиот и самоуправниот живот. Овој вид на весници најчесто излегувале еднаш до двапати во месецот. Во одреден период весникот „Македонка“ излегувал и двапати месечно. Имало весници кои излегувале и на подолг период, односно на 3-4 пати во годината. Иако, излегувале периодично тие биле незаменливи во регистрирањето на најважните случувања во работните колективи. Важните информации на дневна основа вработените ги добивале преку фабричките радиостаници и информативните билтени.

Освен информативна, весниците во претпријатијата имале и едукативна функција, особено кога станува збор за едуцирање на вработените за нивните права од работниот однос и активна партиципација во одлучувањето на самоуправните органи и органите на општествено политичките организации (Сојуз на комунисти, Синдикат, Младинска организација, Организација на жените). Само добро информираниот работник можел да заземе правилен став за пошироките случувања во работните средини, односно да донесе правилна одлука за развојот на претпријатието. Новинарството во претпријатијата (работните организации) е значајно и по тоа што тоа е хроничар и чувар на случувањата во минатото во самото претпријатие.

Појава и развој

Појавата на печатените медиуми (весници) и воопшто новинарството во претпријатијата во Македонија, а во тие рамки и во Штип е поврзано со појавата и развојот на социјалистичките претпријатија и социјалистичкото самоуправување во државата на сите нивоа. Со воспоставувањето на социјализмот како облик на политичкиот систем во 1945 година, новата социјалистичка власт имаше потреба од зацврстување на новата револуционерна власт и нејзино етаблирање во национални и меѓународни рамки. За остварување на таа цел, социјалистичката власт бараше сојузник во сите облици на традиционални медиуми (печат, радио, ТВ), кои требаше да одиграат улога на чувар и пропагатори на политиката на владејачката партија и социјалистичките вредности на новиот политички систем.

Прва фаза од развојот на социјализмот е административниот социјализам кој се карактеризирал со нагласено влијание на државата во сите општествени сфери, вклучувајќи ги и медиумите. Во овој период државата и владејачката партија беа основните креатори на сите политики во државата, меѓу кои и политиката на информирање. Државата, односно владејачка партија имала огромно влијание во создавањето на системот на информирање, неговото финансирање, и уредувачката политика на медиумите.

Во административниот (државниот) социјализам (1945-1950), државата го стимулираше и помагаше излегувањето на печатени медиуми на национално, регионално и локално ниво, но и ја контролира уредувачката политика. Уредниците на медиумите биле назначувани од владејачката партија.

Важен сегмент во информирањето на граѓаните беа и фабричките весници, но, пред се како дел од поширокиот пропагандно-агитационен апарат на владејачката партија (КПМ, СКМ) во институциите на економскиот потсистем – претпријатијата и јавните установи. Во овој систем печатените медиуми кадровски и организационо беа припоени на фабричките партиски комитети, а не на синдикатот.

Со воведување на системот на работничко самоуправување во претпријатијата во 1950 година, и предавањето на работните колективи на управување на работниците се создадоа основни претпоставки за подинамичен развој на новинарството во работните

колективи. Најпрво, беа основани весници во работните колективи со поголем број вработени (над илјада), а подоцна и во организациите со помалку вработени.

Во самоуправувањето како облик на политички систем на социјализмот, покрај партијата, синдикатот доби поголема улога во информирањето на вработените во работните колективи. Согласно одредбите на Законот за здружен труд од 1976 година, самоуправните органи и синдикатот добија значајни овластувања во основањето и уредувањето на целокупниот систем на информирање во здружениот труд. Освен како основач на весниците во претпријатијата, синдикатот имаше улога и на контролор на информативниот и комуникацискиот систем во здружениот труд со назначување на членови во Издавачкиот совет на весникот.

Во југословенскиот, а во тие рамки и македонскиот концепт и модел на информативен систем најчесто се врзува за прашањето на организацијата и управувањето во клетките на здружениот труд, односно во економскиот систем (Djuric, 1987, стр.16). Самоуправниот систем на информирање првенствено бил наменет за задоволување на потребите на работните луѓе за информирање. Во тој поглед, постојат уставни, законски и други норми од кои треба да се појде (Radojkovic, 1984, стр. 18).

На Факултетот за политички науки во Белград се изучувал предметот Информирање во здружениот труд. Преку овој предмет студентите стекнуваа теоретски, но и практични знаења за концептот на фабричките весници и уредувачката политика во нив.

Главни поддржувачи на фабричкиот печат беа и самоуправните органи и општествено-политичките структури во работните колективи, особено работничките совети. Овој вид на информирање има традиција подолга од 40 години и претставува значаен фактор во развојот на македонското новинарство во целина.

Освен синдикатот и самоуправните органи, многу важна алка во системот на информирање во здружениот труд беа и новинарите во фабричките редакции. Многу новинари својот професионален развој го започнаа во фабричките весници. Тие, во својата работа се стекнаа со непроценливо професионално искуство и знаење, кои, подоцна, многу од нив својот професионален новинарски пат го продолжија во некои од печатените медиуми на национално ниво, како дописници во *Нова Македонија*, *Вечер, Македонската радио телевизија*, *Труdbеник*, *Дневник*, *Утрински весник*, како и во весниците од другите југословенски републики (*Борба*, *Спорт*, *Вечерње новости*, *Вечерњи лист*, *Дело* и др.).

Фабричките весници беа пионери на македонското новинарство, односно новинарска школа и расадник на нови генерации новинари. Фабричките новинари беа ментори на голем број млади новинари кои несобично ја пренесуваа магијата и жарот на професијата на помладите генерации новинари.

Во Република Македонија нема многу пишани информации, научни и стручни трудови за фабричкото новинарство. Овој труд е прв кој се обидува да ги продлабочи сознанијата за новинарството во работните колективи. Како истражувачи на овој вид новинарство многу тешко доаѓавме до релевантна литература и емпириски податоци за овој вид новинарство. Сите извори кои беа консултирани за потребите на оваа анализа немаат конзистентен приод, туку овој феномен е анализиран фрагментарно во рамките на општите теоретски расправи за новинарството во печатените медиуми.

Во „копање“ на релевантни податоци за овој вид новинарство дојдовме до сознание дека во 1982 година во поранешна Југославија имало 1 647 фабрички весници, со вкупен тираж од 77 480 000 примероци (Статистички годишник на СФРЈ за 1982, стр. 378). Релевантните податоци покажуваат дека златен период на фабричките весници е периодот од 1960-1990 година, кога редовно излегувале педесетина фабрички весници.

Зенитот на фабричкото весникарство во РМ, а во тие рамки и на Штип е достигнат кон крајот на седумдесеттите и почетокот на осумдесеттите години од минатиот век. Во Штип излегуваа шест весници во работните колективи.

Основни правни претпоставки за побрз развој на фабричкото новинарство беа Уставот на СР Македонија во 1974 година, Законот за јавно информирање од 1974 и Законот за здружен труд од 1976 година. Согласно одредбите на Уставот и ЗЗТ се гарантира правото на информирање на вработените во работните колективи и стимулира основање на весници во организациите на здружен труд. Потоа наиде бран на основање на фабрички весници во многу работни организации ширум државата, но и во Општина Штип. Во тој период околу 70% од работните колективи во општината имаа свои фабрички гласила, во кои беа вработени околу 90% од вкупниот број вработени.

Новинарството во претпријатијата во Штип

По завршување на Втората светска војна, Штип економски забрзано се развиваше. За релативно краток период, градот стана еден од најиндустриските градови во државата со голем број индустриски работници. Кон средината од 80-те години од XX век, беа вработени околу 22 500 работници и беше на самиот врв по вработеност во поранешната СФРЈ, а на прво место во СР Македонија. Во градот имаше неколку работни колективи со над илјада вработени: ТК „Македонка“ (6 000), МК „Астибо“ (3 300), ЗИК „Црвена Свезда“ (3 000), РО „Макпромет“ (1 000), РО „Исток-транс“ (1 000), ЈЗО „Медицински центар“ (650) итн. Податоците покажуваат дека Штип имал добри материјални предуслови за појава и развој на фабричките весници.

За да дојдеме до конкретни податоци за весниците во работните колективи во Штип и нивната уредувачка политика, како истражувачи и аналитичари бевме принудени да ги анализираме самите весници, нивната структура и содржина, но имавме интервјуа со поголем број уредници и новинари кои работеле во редакциите на фабричките весници. Од податоците до кои дојдовме извлековме соодветни заклучоци за важноста, карактерот и суштината на фабричкото новинарство и информирање.

Во периодот 1958-1994 година во Штип излегувале шест фабрички весници (ТК „Македонка“, МК „Астибо“, ЗИК „Црвена свезда“, „Исток транс“, „Макпромет“ и „Здравје“. Називите на фабричките весници произлегуваа од имињата на работните колективи, со еден исклучок (пр. весникот на ЈЗО „Медицински центар“ – Штип излегувал под името „Здравје“).

Штип важи за град кој имал развиен систем на информирање во работните организации. Системот на информирање го сочинувале весниците, информативните билтени, разгласните станици, огласните табли и др. За две децении (1958-1979) во градот sukcesивно беа основани шест печатени медиуми и исто толку новинарски редакции кои ги подготвувале 30 новинари, соработници и технички уредници.

Прв весник којшто излегол во работните организации во Штип е весникот „Македонка“. Овој медиум имал огромно влијание врз појавата и развојот на новинарство во градот. Весникот стана модел на уредување на печатен медиум и во другите работни организации во Штип.

Новинарството во работните организации во Штип е тесно поврзано со основањето на весниците: „Македонка“, „Астибо“, „Црвена Свезда“, „Здравје“, „Макпромет“ и „Исток-транс“. Сите наведени весници беа важен фактор на информирање на вработените во работните организации, школа за едукација на новинари, но и универзитет на самоуправувањето. Воедно тие беа чувари на колективна меморија на случувањата во самите организации на здружен труд. Шесте фабрички весници во Штип најголем тираж достигнале во 1982 година кога имале месечен тираж од 12 000 примероци.

Кон крајот на осумдесеттите години од минатиот век новинарството во работните колективи во Македонија западна во сериозна криза. Весниците во работните организации, наместо еднаш месечно почнаа да излегуваат на два, три, дури и четири месеци. Весниците „Црвена ѕвезда“, „Макпромет“ и „Здравје“ излегуваа со задоцнување од два, односно четири месеца. Весникот „Исток-транс“ престана да излегува во 1989 година, бидејќи со Декрет на Стручниот колегиум на РО „Исток-транс“ весникот е укинат, а наместо него вработените се информираа преку информативен билтен во 20-тина примероци, наменет само за раководните структури. Последниот број на весникот „Македонка“ излезе во јануари 1990 година. Потоа вработените се информираа преку информативен билтен, кој излегуваше по потреба. Ваквата состојба ја забележа и „Штипски весник“ кој пишува: „...поради лошата финансиска положба на колективот се пристапи кон штедење во сите сфери, при што, во една од мерките на штедење се најде фабричкиот весник кој беше стопиран.“. Работничкиот совет, како основач на весникот ниту расправал ниту донел ваква одлука. Место весникот се интензивирало излегување на информативен билтен, кој излегувал двапати неделно во тираж од 500 примероци“.

Весникот „Здравје“ во 1990 престанал да излегува, а се возобновил во март 1994 година, но, како подлисток на општинското гласило „Штипски весник“. Подлистокот го уредувала новинарката Елена Јосимовска, а се печател на една, понекогаш на две страници.

Со цел, да се намалат ваквите негативни тенденции во гласилата на работните колективи, ССМ (Сојузот на синдикатите на Македонија), на иницијатива на Комисијата за информирање на Републичкиот совет на ССМ, одржал состанок со новинарите од штипските организации на здружен труд на тема „Материјално-финансиски и кадровски состојби во средствата за информирање во претпријатијата“. Заклучок од состанокот бил дека условите на општествено-економска криза треба најмалку да се однесуваат на информирањето. (Штипски весник, 1989).

Во почетокот од деведесеттите години од XX век со промената на политичкиот систем од социјализам во капитализам и приватизацијата на државниот и општествениот капитал во многу претпријатија фабрички весници згаснаа. Новите сопственици на претпријатијата, во фабричките весници препознаваа рецидив на социјализмот. Тие, во весниците гледаа финансиски трошок и опасност за нивната лична позиција. Новопечените газди прво удрија на весниците. Ги укинаа фабричките гласила со изговор дека тоа е голем финансиски трошок за претпријатието. Најголем број фабрички весници во Македонија престанаа да излегуваат во почетниот период од транзицијата (1990-1994) година. Во Штип весникот „Астибо“ е последен фабрички весник кој престана да излегува во 1994 година.

Во почетниот период од транзицијата, меѓу првите организациони промени кои настанаа во претпријатијата е укинувањето на Центрите и одделенијата за информирање во претпријатијата. Поради тоа, вработените во овие организациони единици биле прогласувани за технолошки вишок или биле преквалификувани на други работни места (продавачи, правно-кадров сектор, комерцијала и др.). Многу од нив биле жртви на транзицијата и не го издржале притисокот на новото време. Многу од нив преминале во други новинарски редакции. Транзицијата дефинитивно го „погреба“ фабричкото новинарство.

Специфичен облик на поврзување на фабричкиот весник со општеството и начин на општествено влијание и контрола на овој вид на медиум, претставуваат Издавачките совети. Во овие тела влегуваа делегирани претставници од основачот, општествено политичката заедница и општествено политичките организации (членови на Работничкиот совет, Сојузот на комунисти, Синдикатот, Социјалистичкиот сојуз, Сојузот на млади, КОПАЖ и др.). Во сите нив се препознава општествено-политичкиот плурализам на македонското самоуправни општество.

Во продолжение од текстот ќе направиме осврт на појавата и развојот на фабричките весници во Штип од појавата на првиот, па сè до згаснувањето на последниот фабрички весник.

Весник „Македонка“

Во 1950 година во местото викано Ежово Поле, беа удрени темелите на Памучната текстилна индустрија „Македонка“. На 6.4.1952 година е пуштена во редовно производство „Предилницата“ која во народот беше позната како „Предарата“ (погон за предење на памук). Тој, историски ден работниот колектив „Предилница“ официјално беше предаден на управување на работниците со што започна историскиот чин на работничкото самоупраување во Штип за што сведочи спомен-плочата која била поставена на главната фабричка капија (слика подолу).

Слика 1: Бронзена табла како симбол и сведок на предавање на „Предилницата“ на управување на работниот колектив на 6.4.1952

Растежот на „Македонка“ продолжи со несмалено темпо и во наредните години. Постепено се заокружи техничко-технолошкиот процес во единствена производна целина. Со текот на времето, се создаде митот и приказната за Памучната индустрија „Македонка“, која стана синоним за стопанската моќ на општината, републиката и федерацијата. Стопанската моќ на ТК „Македонка“ траеше до почетокот на 1991/1992 година кога започна граѓанската војна во СФР Југославија. Поради тоа се распадна и единствениот државен пазар. Комбинатот „Македонка“ беше димензиониран за пазар од 25 милиони жители, кој, поради војната престана да функционира, а со тоа започна и битката за опстанок и преживување.

Паралелно со техничко-технолошкиот развој на работниот колектив се развиваше и идејата за создавање на современ систем на информирањето во колективот. Пет години по предавањето на „Предилницата“ на управување на работниците, се покренала иницијатива за издавање на фабричко информативно гласило. Иницијатива за издавање на фабрички весник во „Македонка“ го покренала органите на самоупраување и општествено-политичките организации во 1957 година. Истата била доставена до Работничкиот совет, кој едногласно донел Одлука за издавање на фабрички весник со назив „Македонка“. Синдикатот на работната организација ги презеде сите обврски во врска со издавањето и уредувањето на весникот. Започна да се гради интересна и динамична приказна за весникот на „Македонка“. Многумина весникот го нарекуваа училиште на самоупраувањето во колективот, но и во градот Штип. Дел од неговите содржини имаа и едукативна функција во однос на развојот и функционирањето на самоупраувањето во работниот колектив.

Првиот број од весникот излезе во далечната 1958 година. Во обраќањето до вработените („Кон читателите“) се нагласува дека: *„Со воведувањето на работничкото управување печатот на работните колективи доби силен поттик и замав. Тој денес е моќно оружје на работните луѓе во борбата за развивање на социјалистички односи, за јакнење на работничкото самоупраување, за исправање на грешките и слабостите во работата и за извлекување на одредени поуки од творечките успеси на работните луѓе“*

Основна цел на весникот е да ги информира вработените во фабриката за најважните настани и случувања од животот на работниот колектив. На насловната страна од весникот стои текст дека весникот е: *„орган на колективот на работни заедници на производители на Македонка“*. Овој фабрички весник со својата уредувачка политика и информативни содржини стана модел на издавање и уредување на другите фабрички весници во градот. Во планот на редакцијата било *„секој член на фабриката да стане читател и соработник на весникот“*.

Слика 2: Насловна страна на весникот „Македонка“
69

Новинарската редакција, освен весник, подготвуваше и информативен билтен, а повремено и специјални броеви со комплетни договори и правилници за систематизација на работните места. Фабриката имаше и своја разгласна станица, преку која работниците се информираа пред и после работното време, помеѓу смените и за време на паузата. Преку неа, (разгласна станица) вработените се информираа за ставовите и заклучоците на општествено-политичките организации во колективот, производните достигнувања, за ударништвото, годишните одмори, настапите на КУД „Македонка“, крводарителството, иноваторството, распоредот на смените и др.

Работничкиот совет на „Македонка“ за прв главен и одговорен уредник на весникот го назначи младиот дипломиран економист, Михаило Нетков. Тој, оваа одговорна функција ја извршувал во периодот 1958-1961 година. Според многу новинарски експерти, тој, многу успешно ја извршуваше уредничката работа. Воедно, тој ги постави начелата и принципите на фабричкото новинарство и информирање во организациите на здружен труд во нашата држава. Концептот на весникот имаше огромно влијание врз останатите весници кои беа основани подоцна.

Првиот број беше печатен во тираж од 2 700 примероци, а излегуваше еднаш месечно. Поради големиот интерес за весникот, општествено-политичките организации на претпријатието одлучија тиражот да се зголеми на 3 200 броја и да излегува двапати месечно. Освен вработените од „Македонка“, за весникот, голем интерес пројавиле граѓаните и вработените од другите работни организации во повеќе општини од Источна Македонија (Кочани, Свети Николе, Пробиштип и др.....). Двесте броја од весникот биле резервирани за учениците од средните текстилни училиштата во државата. Секој нов број вработените го очекуваа со нетрпение и радост и го читаа со голема љубов. Весникот стана дел од секојдневниот живот на вработените и нивните семејства.

Поради зголемување на бројот на вработените, во 1980 година, весникот достигна тираж од 4 000 примероци. Во 1986 година, весникот го достигнува својот максимален тираж од 5 000 примероци. Во овој период, весникот излегуваше двапати во месецот на 8-10 страни, а од 1986-1990 година на 16 страници.

Весникот е замислен за секоја приказна да биде за работникот и да допре до секој вработен, а преку нив и да навлезе до секое семејство. Централно место во информирањето заземал работниот човек, неговата работа, условите за работа, вреднувањето на неговиот труд и неговото учество во самоуправниот живот и одлучувањето во самоуправните органи.

Во рамките на весникот постоела рубрика „Предлози од читателите“, кои преку писма или директно во редакцијата имале можност да предлагаат како да изгледа нивниот весник и кои нови рубрики да се воведат.

Исто така, во рамките на весникот „Македонка“ како подлисток излегувал и училишниот весник на Средното текстилно училиште, а го уредувале и подготвувале учениците под менторство на нивните наставници.

Овој фабрички весник имал развиен систем на рубрики кои по квалитет и содржина потсетувале на најтиражните комерцијалните весници во државата. Иако, во весникот превладувале теми од производно-финансиска природа, сепак, во него имало информативни содржини за социјални прашања, култура на трудот, спортски активности, крводарителството, хуманоста, солидарноста и др.

Исто така, во рамките на весникот имало креативно, односно поетско катче каде голем број работници можеле да ги изразат сопствените креативни можности преку поетски творби, раскази, доживувања, досетки, афоризми, вицеви и сл.

Слика 3: Насловни страници на весникот Македонка во осумдесеттите години

По 32 години редовно излегување, весникот престана да излегува на почетокот од 1990 година. Последниот број (бр. 289) на весникот Македонка е отпечатен во јануари 1990 година на 16 страници, во тираж од 3 000 примероци. Одлуката за престанување на весникот ја донело актуелното раководство на претпријатието во 1990 година, без да ги консултира основачите – Синдикатот и Работничкиот совет. Со тоа дефинитивно завршува приказната за фабричкото новинарство во Штип.

По престанување на весникот, вработените правото на информирање го остваруваа преку други форми на информирање, пред се, преку информативен билтен, огласните табли, како и општинските радија: Радио Штип, Канал 77, ТВ Теко и др.

Главни и одговорни уредници на весникот биле: Михаил Нетков (1958-1961), Борис Киров-Зоза во 1962, Душко Димитров (1962-1963), Саид Саид (1963-1964), Методи Торев (1965-1966), Тодор Кралев (1967-1969), Катерина Манева (1969-1973), Христо Крстевски (1973-1978), Иван Бојаџиски и Катерина Манева (1978-1990).

Претседатели на Издавачкиот совет, односно Уредувачкиот одбор биле: Драги Биков (1958-1961), Ристо Георгиев, Катерина Манева, Иван Пунчев, Цвета Јанева.

За потребите на весникот работеше и професионален фотограф (Ристо Доргутов-Доргут), кој заедно со членовите на Фото клубот „Македонка“ службено ги следеа сите настани, состаноци, прослави, посети, културни и спортски натпревари и од нив обезбедуваа фотографии за весникот. Исто така, за весникот работеше и графички дизајнер (Бранко Најдовски), кој се грижеше и за техничкото уредување на весникот.

Во шеесеттите и почетокот на седумдесеттите години, редакција на весникот ја сочинувале седум професионално вработени лица: Драги Биков, графичар, Иван Бојаџиски, Катерина Манева, Христо Крстевски итн.

Во периодот 1985-1990 година, членови на редакцијата на весникот бие: Катерина Манева (главен и одговорен уредник), Христо Крстевски, Илија Ангеловски-новинар, Андон Мајхосев – соработник и Ленче Илиевска – соработник.

Концепција на весникот

Во фокусот на информирањето е ставен работникот низ призмата на работата, самоуправувањето и активностите во општествено-политичкиот живот. Во весникот имаше информации и анализи за работењето на работната организација во целина, но и за работните единици – погони, за извозот, продуктивноста, работната дисциплина, активноста на Работничкиот совет, самоуправните органи, културата на трудот, крводарителството, безбедноста и здравјето на работниците, активностите на КУД „Македонка“, ФК „Текстилец“, ФК „Македонка“, КК „Македонка“ и др. Но, весникот имаше и забавно катче исполнето со голем број афоризми, вицеви, досетки, карикатури и стрип.

Исто така, редакцијата на весникот негуваше соработка со многу стручни лица од претпријатието кои објавуваа текстови од стручна тематика од областа на правото, безбедноста и здравјето на работното место, самоуправувањето, здравствената заштита, пензиско-инвалидското осигурување и др. Многу вработени беа и соработници на редакцијата, кои подготвуваа прилози.

Рубрики

Во весникот имаше повеќе информативни рубрики. Најпознати и најчитани беа информациите кои се однесуваа на: самоуправниот живот, општествено-политичките активности, економските анализа, интервјуа, хуманоста, култура на трудот, портрети, правни совети, спорт, одгледување на цвеќиња, екологија и др.

Освен преку весникот, вработените во ТК „Македонка“ се информираа и преку емисијата „Студио Македонка“, која се емитуваше на брановите на „Радио Штип“. Емисијата ја уредуваа вработените од Одделението за информирање и се емитуваше во период 1986-1988 година. Емисијата одеше еднаш месечно во траење од 30 минути.

Значајно место во информирањето на вработените од ТК „Македонка“ имаше и Фото клубот „Македонка“ кој преку фотографии и фото вести ги информираа вработените од разни настани и случувања во колективот (состаноци, свечености, производството). Голем број од фотографиите се користеа и за весникот. Фотографиите од разни настани беа поставувани на огласните табли во кругот на фабриката. Така, вработените имаа можност да го видат фабричкиот живот и преку фотографии.

Весник „Астибо“

МК „Астибо“ е работен колектив во кој беа здружени 14 организациони единици (ООЗТ) од кои седум од нив беа лоцирани во Штип, а останатите осум во другите помали градови во Источна Македонија. Во 1990 година во МК „Астибо“ биле вработени 3 300 работници. МК „Астибо“ со својот производствен асортиман стана познат моден бренд во Југославија и Европа.

Весникот „Астибо“ е втор фабрички весник кој излегувал во Штип во периодот 1973-1994 година. На првата страна од весникот стои дека: „Весникот е гласило на вработените на МК „Астибо“. Иницијатор за основање на весникот е Синдикалната организација на МК „Астибо“, а негов основач е Работничкиот совет на „Астибо“, кога во декември 1972 година, донел одлука за негово издавање. Прв главен и одговорен уредник на весникот бил новинарот Ванчо Ристов, дописник на „Радио Скопје“ од Штип, кој неколку месеци го уредувал истиот на хонорарна основа. Потоа, за главен, одговорен и технички уредник на весникот е назначен новинарот Стојан Хаџи-Јанев, кој дотогаш работел во „Радио-Штип“. Непроценлив придонес во развојот на весникот имал и тогашниот актуелен директор на МК „Астибо“, Михаил Нетков, кој претходно, три години (1958-1961), бил главен и одговорен уредник на весникот „Македонка“.

Слика 4: Насловна страна на весникот „Астибо“

Првично весникот излегуваше еднаш месечно на 8-10 страници, а подоцна, кога за тоа ќе се создадат материјални услови планирано е весникот да излегува двапати во месецот на 14-16 страници. Во фокусот на информациите беа вредните работници (ударници) и нивните производни достигнувања. Издавањето на весникот беше во рамките на Центарот за информирање, култура и пропаганда (маркетинг). Првиот број на фабричкиот весник „Астибо“ излезе во далечната 1973 година во тираж од 3 200 броја, а од 1978 весникот излегува во тираж од 3 800 броја. Во неговото годишно постоење, весникот е издаден во 241 број.

Членови на редакцијата биле: Ристо Нашков, Елена Кожухарова, Ленче Огњанова (Јованова), Љупчо Давчев, Мирјана Коруновска (Стојанова) и Глигор (Гоче) Георгиев.

Весникот организационо припаѓал на Одделението за информирање и пропаганда при Службата за развој. Со кадровското зајакнување на Одделението за информирање, тоа прераснува во Центар за информирање, култура и пропаганда, а нејзин раководител е Стојан Троицки. Овој центар во 1981 година ја доби наградата Гранд при за најдобар моден каталог во Југославија.

Во 1978 година весникот „Астибо“, по предлог на Активот на новинари – Штип, го доби највисокото општинско признание наградата „Осми ноември“.

Весникот содржи прилози во кои се обработуваат теми поврзани со: производството, самоуправниот и општествено-политичкиот живот, портрети на добри работници-ударници, модата, саеми, културата на трудот, спортот, работната дисциплина, како и забавно катче со стрип и крстозбор.

На десетгодишнината од излегувањето на првиот број на весникот (1983) забележавме дека редакцијата и одговорниот уредник истакнуваат дека: „Првиот број на весникот беше подготвен со голема љубов, елан и ентузијазам, иако без никакво

искуство во новинарството, а уште помалку во печатарството. Ветивме дека низ страниците на весникот ќе се отсликува динамичниот живот на МК „Астибо“, творечкиот елан на вработените, проблемите, успехите и тешкотиите, богатата самоуправни практика и општествено-политичката активност; низ рубриките ќе проговораат вработените – да ги кажат своите забелешки, мислења и предлози за сите прашања од астибовите случувања. Затоа, не случајно уште во првиот број во насловот на ова гласило стои – „Весник на вработените на МК Астибо“. Самиот факт што весникот излегува еднаш месечно говори за неможноста тој да биде секогаш актуелен и да информира благовремено за настаните во работната средина. Весникот е хроничар на времето и чувар на колективната меморија за настаните во МК „Астибо“, но и критичар на негативните појави“. Претседатели на Издавачкиот совет на весникот биле: Стојан Троицки (1979-1983), Лазар Велков (1983-1985) и др.

Весник „Црвена звезда“

Весникот „Црвена звезда“ е весник на Работната организација на ЗИК „Црвена звезда“ и бил главно информативно средство на вработените во 14 работни целини (13 ООЗТ) и една работна заедница. Концептот на весникот бил во секој број да има информација (прилог) од секоја организација на здружениот труд на Комбинатот.

Првиот број на весникот „Црвена звезда“ излегол во далечната 1975 година во тираж од 1 500 броја, а последниот во 1989 година заклучно со бројот 107, издаден во јули 1989 година со тираж од 2 200 броја. Весникот излегувал еднаш месечно во А4 формат.

Слика 5: Насловна страна на весникот „Црвена звезда“

Прв одговорен уредник на Весникот била Мирјана Мијалкова. Таа беше уредник на 22 броја, по што заминува на породилно отсуство. За заменик на одговорниот уредник на весникот времено е назначен Тодор Јовановски-Тоци, а претседател на Редакцискиот одбор бил Панче Папаров. Весникот имал тираж од 1.800 примерока. По враќањето од

породилно отсуство од бројот 26, весникот повторно го уредува Мирјана Мијалкова, која воедно била и технички уредник на истиот. Во јули 1980 година е избран нов Редакциски одбор, а за негов претседател бил избран, дипломираниот правник Панче Папаров.

Од февруари 1982 година, во работата на редакцијата се вклучува новинарот Бранко Лазаров. Главни рубрики на весникот се активностите на: работничкиот совет, општествено-политичките организации, синдикатот, младината, правно коше, совети за земјоделците, фото вести, спорт, крстозбор и афоризми.

Од бројот 70, објавен во април 1983 весникот како уредник се појавува новинарот Бранко Лазаров. Тиражот е зголемен на 2 500 броја, а Работничкиот совет на ЗИК „Црвена ѕвезда“ избра нов Редакциски одбор, а за негов претседател бил избран Симеон Рибарски.

Од броевите 79-88, поточно од мај 1984 до октомври 1986 година, весникот го уредува младиот дипломиран новинар, Љупчо Шатовски. Од бројот 89 за одговорен уредник повторно е назначен Бранко Лазаров, а од бројот 91 повторно се назначува Љупчо Шатовски.

Од бројот 93, објавен во ноември 1986 година, весникот го уредува Лидија Василева-Коцева, а веќе од наредниот број за главен уредник е назначен Кирил Панајотов. Во 1987 година за уредник на весникот е назначена Гордана Георгиева-Костадинов (сè до 1989 година).

Во 1989 година е избран нов редакциски одбор, а за негов претседател е избран Лазар Тимовски, а за главен уредник на весникот е назначена Даринка Речаноска.

Генерална констатација е дека весникот го уредувале повеќе уредници, кои се менувале почесто што се одразувало на квалитетот и динамиката на излегување на весникот.

Друга форма преку која вработените се информирале во ЗИК „Црвена ѕвезда“ и ООЗТ биле огласните табли кои биле поставени во дирекцијата на Комбинатот, но и во управните згради на сите ООЗТ. На огласните табли биле поставувани информации, соопштенија, одлуки на самоуправните органи и ставови и заклучоци на општествено-политичките организации на ООЗТ. Поради специфичноста на работниот процес и просторната оддалеченост на работните единици други форми на информирање не се применувани.

Весник „Исток транс“

Во транспортната работна организација „Исток транс“, вработените правото на информирање го остварувале преку гласилото „Информатор“. Првиот број е објавен во 1975 година на четири страни, а во 1977 година се печател на десет страници. Со овој назив гласилото излегувало до бројот осумнасет. Главен и одговорен уредник на гласилото била Ангелина Дејанова, вработена во ООЗТ „Балкан експрес“ – Штип.

Слика 6: Насловна страна на весникот „Информатор“

Во 1977 година, една година по донесување на Законот за здружен труд, започнал процес на создавање на повисоки форми на здружување на трудот и средствата на претпријатијата од сите дејности. Согласно одредбите на Законот за здружен труд од 1976 година, четири транспортни организации од Источна Македонија ги здружија средствата и трудот и ја формираа Работната организација за транспорт „Исток транс“. Во новоформираната работна организација трудот и средствата ги здружија шест ООЗТ и тоа: ООЗТ „Балкан експрес“ – Штип, ООЗТ „АТШ“ – Берово, ООЗТ „Полет“ – Делчево, ООЗТ „Пролетер“ – Крива Паланка, ООЗТ „Комерцијалист“ и ООЗТ „Комерцијално претставништво“ – Скопје.

Деветнаесеттиот број на гласилото започна да излегува под називот „Исток-транс“, согласно новото име на новоформираната РО за транспорт. Ова работна организација вработувала околу 1 000 вработени во шест ООЗТ. Уредничката функција продолжила да ја обавува новинарката Ангелина Дејанова.

Слика 7: Насловна страна на весникот „Исток транс“

На насловната страна од весникот стои дека весникот е гласило на вработените на „Исток-транс“. Првиот состав на Издавачкиот совет бил следниот: Атанас Димитров, Градимир Кускини, Ристо Миовски, Коце Стојановски, Васил Танев, Крум Донов, Стојан Стоилов, Никола Стојчевски и Киро Милев – претседател.

Во 1981 година, Работничкиот совет го избра вториот состав на Издавачкиот совет во кој влегоа следните лица: Борис Муцунски (ООЗТ „Полет“ – Делчево), Бранко Чичаковски (ООЗТ „АТШ“ – Берово), Марија Шутева (ООЗТ „Балкан експрес“), Бранко Мацовски (ООЗТ „Пролетер“ – Крива Паланка), Методи Стојанов (ООЗТ „Комерцијалист“), Јанко Буцковски („Комерцијално претставништво“ – Скопје).

Во весникот се застапени информативни содржини од сите ООЗТ на РО „Исток-транс“ за нивната работа, проблеми, работата на самоуправните органи, синдикатот, општествено-политичкиот живот на Сојузот на комунистите, извештаи, интервјуа, анализи, работната дисциплина и др. Во фокусот на информирањето е работникот, неговите успеси, активностите на самоуправните органи и активностите на општествено-политичките организации. Во многу прилози може да се забележи дека работникот е централен лик во приказните на текстовите.

Последниот број на весникот излегол во 1988 година.

Весникот излегувал 13 години и во тој период биле издадени 110 броја. Во 1989 година со Декрет на Стручниот колегиум весникот е укинат, а вработените се информирале преку информативен билтен кој излегувал во 20 примерока и бил наменет само за директорите.

Весник „Макпромет“

Работната организација „Макпромет“ – Штип е основана во 1974 со интеграција на три работни единици и тоа: ООЗТ „Снабдител“, ООЗТ „Жито леб“ и ООЗТ „Европа“. Подоцна кон работната организација се интегрирале и ООЗТ „Трговија на големо“, ООЗТ „Печатница Илинден“, ООЗТ „Транспорт“ и „Работна заедница“. Бројот на вработени во 1988 година достигна околу 1 000.

Во почетокот вработените во претпријатието биле информирани преку информативен билтен, кој излегувал по потреба. Со зголемување на бројот на вработените и динамизирањето на самоуправниот и општествено политичкиот живот во РО „Макпромет“ се наметна потреба од основање на фабрички весник за информирање на работните луѓе за случувањата во работниот колектив.

Иницијатива за основање на весникот „Макпромет“ била покрената од Синдикалната организација на претпријатието. Истата била прифатена и од Работничкиот совет кој во почетокот од 1977 година, донел одлука за основање на весникот. Весникот излегувал во периодот 1977-1991 година како двомесечно издание.

Првиот број на весникот „Макпромет“ излегол во 1977 година на 12 страници со тираж од 800 примероци. Прв главен и одговорен уредник на весникот бил Асен Дојчинов, а за техничкото уредување се грижел Гоце Стојановски.

Во 1979 година, на местото главен и одговорен уредник на весникот доаѓа општествено-политичкиот работник, Димитар Паунов. Подоцна повторно за главен, одговорен и технички уредник на весникот бил назначен Асен Радојков. Весникот се печател во ООЗТ „Илинден“ при РО „Макпромет“.

Слика 8: Изглед на насловна страна на весникот „Макпромет“

Членови на првиот состав на Издавачкиот совет на весникот се: Димитар Биков-претседател, Илија Џорлев, Асен Дојчинов, Симеон Ачитошев, Ристо Димитров, Виолета Стамболиска, Делчо Ристов, Димитар Паунов и Ристо Михајлов.

Втор состав на Издавачки совет на весникот: Димитар Биков – претседател, Љубица Глигорова, Драги Герасимов-Пушка, Злата Тодева, Тихомир Трајчев, Ангел Миладинов, Стојанче Петровски и членовите на редакцијата.

Претседатели на Редакцискиот одбор на весникот беа: Стојче Самарциев (1979-1983), Здравко Каев (1983-1986), Станојко Митевски (1987-1991).

Концептот на весникот бил тој да излегува на секои два месеца или шест пати во текот на годината каде во фокусот на информацијата ќе биде работникот самоуправувач.

Освен економско-финансиски и производни теми, во весникот се третираат и теми од самоуправниот и општествено политичкиот живот на работната организација, а присутни се и повеќе интервјуа на генералните директори и директорите на ООЗТ. Значајно место во информирањето заземаат и стручните анализи подготвени од стручни лица на работниот колектив.

Од анализата на информативните содржини во весникот „Макпромет“ можеме да заклучиме дека тој содржи информации од сите производни единици („Снабдител“, „Жито леб“, „Трговија на големо“, „Европа“, „Печатница“, „Транспорт“ и „Работна заедница“). Весникот „Макпромет“ се печатеше во печатницата „Илинден“ која беше во составот на РО „Макпромет“.

Од 1987-1990 година до згаснување на весникот Редакцијата ја сочинувале: Асен Радојков – одговорен уредник, а членови на редакцијата биле: Ристо Пејов, Ружица Зафирова, Блажо Богословски и Светозар Лазаревски. Технички уредник на весникот од почетокот до неговото згаснување е Гоце Стојановски.

Во 1989 година весникот излегува во нов формат Б5 на 16 страници, задржувајќи го притоа претходниот концепт на медиумот.

Весник „Здравје“

Весникот „Здравје“ е гласило на вработените во ЈЗО „Медицински центар“ – Штип. Првиот број на весникот излегол во 1979 година. Весникот се печател на 8-10 страни со динамика на излегување четири пати во годината. Прв главен и одговорен уредник на весникот е д-р Борис Нушевски, а технички уредник – Слободанка Василева. Фотограф на весникот е Лазар Хаци-Николов.

Слика 9: Насловна страна на весникот „Здравје“

Информативните содржини и прилози ги пишувале вработените: доктори, стоматолози, фармацевти, медицински сестри, правници, психолози, социјални работници и др. Првите броеви на весникот оставаат впечаток дека се работи за стручно списание, а не за типично информативно гласило на вработените. Иако, весникот бил наменет за вработените од „Медицинскиот центар“, сепак весникот имал и пошироко значење, бидејќи, освен информативен карактер, весникот имал и едукативна димензија, затоа што имало прилози и стручни совети од сите сегменти на медицината, фармацевцијата и сестринството. Весникот редовно го добивале и читале вработените и учениците од Средното медицинско училиште во Штип.

Во весникот „Здравје“ биле објавувани информативни содржини од општествено-политичкиот и самоуправниот живот на колективот и сите негови организациони единици, речиси од сите новинарски жанрови, а како најзастапени биле: интервјуа, медицински совети, извештаи, вести, портрети на вработени и сл.

Издавачки совет на весникот: Никола Царев, Ангел Димитров, д-р Борис Нушевски, д-р Ленче Пуздерлиска, Слободанка Василева (извор: импресум на весникот „Здравје“).

Редакциски одбор: д-р Борис Нушевски, д-р Ленче Пуздерлиска, Драшко Костадинов, Даница Митевска, Соња Дуткова, д-р Трајче Станчев, Славка Тодорова и Слободанка Василева (извор: импресум на „Здравје“).

Втор одговорен уредник на весникот „Здравје“ бил Елена Јосимовска. Подоцна поради финансиските проблеми, весникот, излегувал како прилог/подлисток во рамките на „Штипски весник“. Прилогот „Здравје“ го уредувала Елена Јосимовска.

Првиот прилог на весникот „Здравје“ во рамките на „Штипски весник“ излегол на 24 март 1994 година, и како подлисток излегувал сè до 2003 година.

Заклучоци

Весниците во претпријатијата во Штип одиграле многу важна улога во информирањето на вработените во работните средини. Истовремено, тие, биле важен фактор во едукацијата на вработените во повеќе сегменти на животот и работата, но и за нивно активно вклучување во самоуправниот и општествено-политичкиот живот. Страниците на фабричките весници биле афирматори на успешните трудбеници во работните колективи преку портретирање на животот и работните успеси на вработените.

Весниците во претпријатијата биле етикетираны дека се сервис, портпарол и продолжена рака на раководните и партиските структури во претпријатијата.

Информирањето во претпријатијата, исто така, било подложно на притисок и влијанија. Притисокот врз уредувачката политика во весниците и содржината на информативните билтени биле контролирани. Контролата доаѓала од одредени центри на моќ и техно-менаџерски структури кои одлучувале во името на работниците и Партијата. Најчести притисоци доаѓале од директорите за текстови преку кои партиските и општинските функционери добивале информации за состојбите во соодветната работна организација. Исто така, преку т.н. стручни анализи подготвувани од страна на раководните структури во работните колективи состојбите биле прикажувани површно и претежно со позитивна конотација со што вработените биле манипулирани. Весниците во претпријатијата одиграле многу важна улога во развојот на севкупното новинарство во општините и државата. Исто така, тие беа чувари на колективната меморија за развојот и севкупните случувања во претпријатијата и во градот Штип.

Користрена литература

1. Андрески, Живко (1995), Живот со мас-медиуми, Љуботен, Скопје;
2. Андрески, Живко (1994), Новинарски жанрови-кон истражувачко новинарство, Феникс, Скопје;
3. Бојациски, Иван (2013), Новинарски искуства, Меѓународен центар за Славјанска просвета, Свети Николе;
4. Груевски, Томе (2007), Историја на новинарството, Правен факултет и НИП “Студентски збор”, Скопје;
5. Закон за здружен труд, 1976; 205
6. Djuric, Dusan (1987), Novinarska radionica, Drugo izdanje, Zavod za udzbenike i nastavna sredstva, Beograd;
7. Dordevic, Toma (1979): Teorija informacija, teorija masovnih komunikacija, Partizanska knjiga, Ljubljana;
8. “Македонка”, Весник бр. 262, година XXVI, 1987, текст: “И малата Предилница значеше крупен потфат.....”, стр. 14;
9. Rajnvajn, Ljubomir: “Vest”, sp. “Novinarstvo”, Beograd, 1982, br. 3-4, str. 6;
10. Radojkovic, Miroljub (1984), Savremeni informaciono-komunikacioni sistemi, Zavod za udzbenike i nastavna sredstva, Beograd;
11. Смилевски, Веле (1999), Аспекти на новинарската теорија и практика-жанрови, Матица македонска, Скопје;
12. Stambuk, Vladimir (1978), Samoupravni sistem informisanja u radnoj organizaciji, Zbornik radova, Skopje;
13. Штипски Весник, бр. 200, 1 Мај, 1988
14. Штипски Весник бр. 170/171, 8-ми Ноември 1986, стр. 24;

Истражување преку Интервју

15. Атанасов Стојче, главен и одговорен уредник на „Штипски весник“ 1997-2003;
16. Бојациски Иван, новинар во весникот „Македонка“;

17. Јовановски Тодор, новинар и уредник на весникот „Црвена ѕвезда“
18. Манев, Кирил, директор и главен и одговорен уредник на Радио „Штип“;
19. Манева, Катерина, уредник на фабричкиот весник „Македонка“;
20. Огњанова Ленче, новинар во весникот „Астибо“;
21. Панајотов, Кирил, весник „Црвена ѕвезда“;
22. Троицки Стојан, директор на Центарот за информирање, култура на трудот и пропаганда на МК „Астибо“ – Штип;
23. Шатовски Љупчо, новинар и уредник на „Штипски весник“, весникот „Црвена ѕвезда“ и списанието „БИС“;